O POEZIE ROMÂNEASCĂ DIN LUGOJ DIN ANUL 1841

Florin Medeleţ, Daniela Micu

Sfârşitul secolului al XVIII-lea şi prima jumătate a secolului al XIX-lea cuprind decenii importante ale iluminismului românesc[1]. În această perioadă, creaţia literară propriu-zisă românească este relativ săracă[2], intelectualii români ai epocii aplecându-se mai cu seamă asupra istoriei românilor, contribuind la făurirea limbii române moderne, la definirea naţiunii române prin afirmarea originilor sale latine, aducându-şi astfel aportul decisiv, începând cu Şcoala Ardeleană şi continuând cu epigonii săi, la emanciparea poporului român[3].

Lugojul primei jumătăţi a veacului al XIX-lea a fost un important centru de afirmare a românilor din Banat pe plan politic[4] şi cultural[5]. În acest oraş al Banatului a ajuns, la sfârşitul verii anului 1841, călătorul german Johann Georg Kohl, care a intrat în contact nemijlocit cu elita intelectuală românească din Lugojul de pe malul drept al Timişului cu un an înaintea incendiului devastator ce s-a abătut asupra Lugojului românesc.

J.G. Kohl a fost un important călător german din prima jumătate a veacului al XIX-lea, care a străbătut, vreme de două decenii, întreaga Europă şi America de Nord. Născut la Bremen în anul 1808, a fost îngropat în acelaşi oraş 70 de ani mai târziu. Între numeroasele lucrări cu însemnări de călătorie pe care le-a publicat, se numără şi volumele referitoare la călătoriile în Ungaria, ce fac parte din seria însemnărilor de călătorie privind periplul de 100 de zile prin statele austriece[6]. Volumul privind Banatul (Pl. I, II) are şi o gravură în oţel a cărei explicaţie se află la sfârşitul acestuia (Pl. III-IV)[7]. Din cuprinsul lui ne-au reţinut atenţia paginile 177-182 (Pl. V-VII), deoarece la paginile 178-180 este publicată şi o creaţie poetică elegiacă primită de Kohl, după ce revenise în Germania spre iarna anului 1841, de la un corespondent, rămas anonim, din Lugoj. Poezia a fost publicată de Kohl nu numai în traducerea ei în limba germană, ci şi în limba română. În cele ce urmează, transcriem în limba română actuală textul românesc publicat de Kohl şi, de asemenea, comentariile lui Kohl pe marginea acestei poezii:

Elegie der Nachkommen der römischen Colonisten in Dacien, über den Untergnang des römischen Reiches.

„Strălucitul soare de nori se cuprinse;
A gintei romane mărire se stinse.
Poate vreodată senin iar să fie
Căci romana rază nu-i stinsă-n vecie
Fost-a care cândva, fost-a gintă mare
Romana mlădiță mai lată sub soare?
Fost-a între neamuri mai vitează gloată
Cât sub a lor arme gemea lumea toată?
Dar ce sunt ei astăzi? – jale şi-ntristare
Sub străine limbe gem cu supărare!
Unde-i Roma care prin romanul sânge
Mult fu apărată iar acuma plânge?
Patria iubită, iată, c-am pierdut-o
Sabia duşmană din mâini ne-au răpit-o!
Plângeți dară, plângeți, plângeți cu-ntristare
Căci ce ați pierdut voi, nu mai are floare!
Plângeți şi voi case, romane mormânturi
Pre noi care suntem străini în pământuri!
Plângeți pre ai voştri următori nepoți
Care-n țări străine se gonesc de toți!
Plângeți fii şi fete din mărită viță
A marelui Romul, viteze mlădițe
Glas de tânguire dați pân' la cer, sus
Căci slava romană în veci a apus.
Plângeți şi voi dealuri/şi/voi munți cu jale
Râuri şi izvoare ce curgeți spre vale!
Nici voi păsăruice, nu veți înceta
Cu noi împreună jalnic a cânta!
Italie dulce, prea frumoasă țară
Oh, cum te duşmanii de noi depărtară!
Nu vei mai avea tu, viteji înarmați
Cum au fost romanii fii adevărați,
Nu vei mai avea tu oaste românească
Venind cu triumfuri din țara grecească,
Nici pe câmpuri grase, păstori preumblând
Turme tinerele la stau aducând,
Nu va suna-n codru mai mult fluieriță
Nici nu va sălta stola romana fetiță.
Oh, lume deşartă şi înşelătoare,
Cum romana laudă şi domnia mare
Se uscă ca iarba, veştejită floare!"

„Mă aflam în corespondență cu valahi, totuși, nu am primit nici un răspuns din cauza faptului că boala și alte circumstanțe m-au împiedicat în a strânge aceste cântece populare, chiar dacă eu aveam dorință în această direcție. Numai din Lugoj am primit mai târziu, prin intermediul unui onorabil cunoscut de-al meu, spre marea mea bucurie, un cântec valah (român) încă nepublicat, pe care îl reproduc aici acum, când, în curând, îmi voi lua rămas bun de la români, făcând în acest timp câteva observații pe care le găsesc foarte interesante în multe privințe.

Nu cunosc împrejurările, îndeaproape, în care acest cântec a fost scris. De asemenea, nu știu cum și în ce manieră trăiește, răsună acest cântec în gura poporului, adică în care clasă socială a poporului acest cântec este la el acasă și în ce măsură este răspândit în acea pătură socială, de către cine și în ce ocazie este cântat. Știu doar că este un cântec popular care a fost transmis pe cale orală.

L-am primit prin grija binefăcătorului meu din Lugoj atât în limba română, cât și într-o traducere germană. Dau în continuare această traducere mot-à-mot a cântecului, traducere făcută de un român cunoscător al limbii germane. [...]

Pentru aceia care doresc să compare interesanta poezie cu originalul, redau în continuare varianta în română. [...]

Poezia în original are rime, pe care în limba germană eu nu am încercat să le redau pentru a nu dăuna cursivității traducerii. Transcrierea, pe care eu am dat-o, redă exact conținutul poeziei, conținut care exprimă o nostalgie romană, un răsunet (dor) roman prin întreaga istorie colorată a românilor până în zilele noastre. Îți amintești, la lecturarea acestei poezii, de elegiile pe care romanul Ovidiu, în urmă cu 1800 de ani, tocmai în această țară, le-a creat și încerci o comparație cu acestea.

Cântecele de dor ale lui Ovidiu au circulat atunci, îndată ce el le-a scris, din mână în mână printre romanii din aceste provincii, căci mulți au suferit ca și el de un dor de casă asemănător, atunci când se găseau în exil. Mult timp ***Tristele*** *lui Ovidiu au circulat oral. Mulți alți romani, și în Ulpia Traiana, Tierna, colonia Napoea și colonia Paralissum, au creat* ***triste*** *asemănătoare celor ale lui Ovidiu, chiar dacă creațiile lor nu au ajuns atât de cunoscute ca ale acestuia.*

Sub stăpânirea goților, hunilor, avarilor și, în cele din urmă, ale ungurilor și turcilor, s-au păstrat asemenea vechi cântece. Alte cântece noi, în maniera celor vechi, au fost create, mereu sub dominația barbarilor și vorbind despre măreția și bogăția romană, astfel încât și cântecul nostru poate fi considerat ca un străvechi cântec de jale, în ciuda faptului că forma care i-a fost dată îl datează mai târziu. Extraordinar este faptul că un popor de colonești nesemnificativ, pierdut într-un colț al lumii, deplânge decăderea Romei în timp ce zadarnic cauți printre ruinele Romei după asemenea elegii. Totuși, acest lucru poate fi explicat în primul rând

prin faptul că, în Roma, vechea măreţie a renăscut, deşi într-o altă formă, în timp ce prea puternicii împăraţi, care se numeau şi pontifices maximi au devenit acum prea puternici papi care, de asemenea, trimiteau armate multe în lume ca şi precedenţii, şi în al doilea rând, prin faptul că dacii, prin jelirea îndepărtatei Rome, îşi deplângeau mai degrabă propria lor soartă tristă. Această deplângere a viitoarelor suferinţi a împrumutat, probabil, forma jelirii Romei, într-o oarecare măsură, ca un simbol, întocmai precum elegiile iudeilor din Babilon descriu mai mult suferinţele babilonienilor decât suferinţele îndurate de iudeii din Ierusalem în momentul distrugerii oraşului.

Este un caz special că se pot aduna, încă, cântece populare la cele mai îndepărtate graniţe ale Imperiului Roman, cântece care amintesc de marea putere a acestuia. Şi scoţienii au în cântecele lor populare amintiri despre puterea Romei, dar într-un alt sens.

Un român m-a asigurat că nu ar mai exista printre daco-romanii zilelor noastre cântece care să amintească de decăderea măreţiei dacilor, de Decebal, Sarmisegetuza. Aceste lucruri sunt deplânse de românii de azi pentru că ei, după cum ei înşişi afirmă, sunt urmaşi puri ai Romei".

Este evident că nu avem de a face cu o poezie populară şi nu este în intenţia noastră să discutăm valoarea literară a versurilor. Se considera că începuturile creaţiei literare în Lugoj datează din anul 1843, când Dimitrie Teodori a scris *Ecloga*[8]. Poezia publicată de Kohl devansează această dată şi vine să întregească cele ştiute de noi despre viaţa spirituală a Lugojului şi a Banatului din anii premergători ai revoluţiei de la 1848-1849.

NOTE

[1] Vezi Nicolae Bocşan, *Contribuţii la istoria iluminismului românesc*, Timişoara, Editura Facla, 1986, *passim*, în special pp. 298-309.

[2] D. Murăraşu, *Istoria literaturii române*, Bucureşti; G. Călinescu, *Istoria literaturii române*, Bucureşti, 1946; I. Geţia, *Istoria limbii române literare*, Bucureşti, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1978.

[3] I.D. Suciu, *Unitatea poporului român. Contribuţii istorice bănăţene*, Timişoara, Ed. Facla, 1980; N. Bocşan, *Ideea de naţiune la românii din Transilvania şi Banat. Secolul al XIX-lea*, Presa Universitară Clujeană, Banatica, Reşiţa, 1997; vezi şi contribuţiile lui Valeriu Leu în documentata lucrare *Cartea şi lumea rurală în Banat. 1700-1830*, Ed. Banatica, Reşiţa, 1996.

[4] Vezi, de pildă, Ioan Boroş, *Constituţia. Societate secretă română în Lugoj. 1830-1834*, Lugoj, 1928. Vezi *supra* notele 1 şi 3.

[5] Primul local pentru teatru în Lugoj e inaugurat în 1835, iar gimnaziul local cu patru clase în 1837. După ce încă în 1808 învăţătorul Nicolae Marcu întemeiase primul cor românesc din Lugoj, în 1840 luase fiinţă *Reuniunea de cântări şi muzică*. Vezi Gh. Luchescu, V. Munteanu, V. Lăzărescu, *Spiritualitate lugojeană*, Timişoara, Ed. Mitropolia Banatului, 1993 (1994), pp. 17-21.

[6] J.G. Kohl este menţionat de N. Iorga, *Istoria românilor prin călători*, Bucureşti, 1981, dar nu în legătură cu călătoria sa prin Banat; referitor la viaţa călătorului vezi *Westermann Lexikon der Geographie*, II,

Braumschweig, 1969, 825 și A. Peter Petri, *Biographisches Lexikon des Banater Deutschtums.* Marquartstein, 1992, 977-978. În cadrul lucrării în mai multe volume intitulată *Hundert Tage auf Reissen in der österreichischen Staaten*, partea a IV-a care cuprinde călătoria în Ungaria a apărut la Dresda și Leipzig în 1842 în două volume. Cel de-al II-lea cuprinde și călătoria în Banat, care acoperă 315 din cele 504 pagini ale volumului, fiind organizată în 12 capitole: I – *Orșova turcă și pașa de acolo*, II – *Porțile de Fier*, III – *Orșova austriacă*, IV – *Băile Herculane de la Mehadia*, V – *Valea superioară a Cernei și viața în graniță*, VI – *Cheile de la Teregova și Slatina*, VII – *Caransebeș și vechi monede*, VIII – *Lugoj și dansul valah*, IX – *Timișoara și frigurile de Banat*, X – *Câmpiile Banatului și coloniștii lor*, XI – *Gânduri despre migrațiile pacifice ale națiunilor europene și asupra așezării lor în diferite părți ale lumii de la maghiari și ruși la evrei și țigani*, XII – *Banatul și calea sa*. Volumul III/2 are următorul titlu *Reisse in Ungarn, Zweite Abteilung, Das Banat, die Pussten und der Plattenssee.*

[7] Traducerea în limba română a explicației este următoarea: „Prezintă un post de grăniceri, soldați de la granița militarizată, cu două locuințe lacustre pentru pază în fundal (sunt lacustre din cauza inundațiilor Dunării). Lateral, se găsesc două cornuri ale abundenței, ca și simbol al bogăției Ungariei în produse ale naturii. Deasupra unui corn se poate vedea un magnat maghiar în întreaga măreție a costumului său și, deasupra celuilalt corn, se află un slovac (vânzător de mărunțișuri) în îmbrăcăminte groasă de lână. Deasupra tuturor, vulturul bicefal austriac își întinde aripile".

Mulțumim și pe această cale domnului Marius Cornea, muzeograf la Secția de Artă a Muzeului Banatului Timișoara, pentru traducerile din limba germană în limba română.

[8] Gh. Luchescu, V. Munteanu, V. Lăzărescu, *op.cit.*, p. 22, nota 77.

A ROMANIAN POEM FROM LUGOJ IN 1841

Summary

During the period of the Romanian Enlightenment, respectively between the end of the 18th century and the first half of the 19th century, the Romanian literary creation was relatively poor. The Romanian scholars were concerned especially with the Romanian history, with the creation of the Romanian modern language and to define the Romanian nation.

J.G. Kohl (1808-1878), an important German traveller, visited the Banat region at the beginning of the 19th century. He got a Romanian poem from Lugoj, translated also in German, and he published it in his travels' book. He considered it a popular poem and was impressed by its content and style.

Lugoj, in the first half of the 19th century, was an important centre of affirmation of the Romanians from Banat politically and culturally. But the beginning of the literary creation in Lugoj dated in 1843. This means that the poem published by Kohl outruns this date, but comes to complete what we have already known about the spiritual life of Lugoj and Banat.

Hundert Tage
auf
Reisen
in den
österreichischen Staaten,

von

J. G. Kohl.

„Gesegnet werde, wer da lobt,
„Gesegnet werde, wer da zischt."

Vierter Theil.
Reise in Ungarn.
Zweite Abtheilung.

Mit einem Titelkupfer.

Dresden und Leipzig,
in der Arnoldischen Buchhandlung.
1842.

Pl. I

Ex Libris
Florin Medeleț

Reise

in

Ungarn,

von

J. G. Kohl.

J. G. Kohl, 1842

„Ach wie lang' ist's, daß ich walle"
„Suchend auf der Erde Flur!"

Zweite Abtheilung.

Das Banat, die Pusten und der Plattensee.

Mit einem Titelkupfer.

Dresden und Leipzig,
in der Arnoldischen Buchhandlung.
1842.

Pl. II

Pl. III

Erklärung des Titelkupfers.

Das Titelkupfer zeigt unten einen Posten von Granitschari (Soldaten aus der Militärgränze) mit zwei der Ueberschwemmungen der Donau wegen auf hölzernen Säulen stehenden Wachthäusern im Hintergrunde. An den Seiten erheben sich zwei Füllhörner, als Sinnbild von Ungarns Reichthum an Naturproducten. Ueber dem einen erblickt man einen ungarischen Magnaten in der ganzen Pracht seiner Kleidung und über dem anderen einen slowakischen Mäusefallen- und Hechelkrämer in seinem dicken wollenen Mantel. Ueber das Ganze breitet der österreichische Doppeladler seine Flügel aus.

EE. k. 20

Druck von B. G. Teubner in Leipzig.

31:16.

Pl. IV

Gesang noch immer in den Ohren klang. Das Merkwürdigste dabei war mir dieses herrliche, überirdische Gefühl, das mich bei dieser Täuschung überströmte und das mich auf eine noch viel wohlthuendere und mir noch weit unvergeßlichere Weise ergriff als damals bei dem Anblicke der Wirklichkeit selbst, obgleich auch diese mich zu entzücken nicht verfehlt hatte. Weder später noch früher habe ich je eine solche liebliche Täuschung erlebt, da ich gar nicht zu Träumereien und Visionen geneigt bin. Vielleicht führte der reizende Volksgesang das Ganze herbei, und ich war von nun an darauf bedacht, mir wo möglich noch einige walachische Volkslieder zu verschaffen.

Ich setzte mich deßwegen in der Folge mit einigen Walachen in Correspondenz, doch erhielt ich nichts, weil Krankheit und andere Umstände sie an Sammlung dieser Volkslieder hinderten, so gut auch der Wille war, mir zu dienen. Nur von Lugos aus erhielt ich später durch die Vermittelung eines verehrten Bekannten zu meiner größten Freude ein noch ungedrucktes walachisches Lied, welches ich hier, wo ich nun bald von der Walachei Abschied nehmen muß, hersetze, indem ich dann noch einige Bemerkungen darüber beifügen will, da es in vieler Hinsicht höchst interessant ist. Ich kenne freilich nicht die näheren Umstände, unter denen dieses Lied aufgezeichnet wurde, auch weiß ich nicht, wie und auf welche Weise es im Munde des Volkes lebt, d. h. ich meine, in welcher Classe des Volkes es zu Hause ist, und wie weit es unter ihm verbreitet

ist, von wem und bei welchen Gelegenheiten es gesungen wird. Allein es ist mir als ein Volkslied, das aus dem Munde der Leute genommen sei, bezeichnet worden. Ich habe es durch die Sorgfalt meines dortigen Gönners sowohl in walachischer als auch in einer an Ort und Stelle verfertigten deutschen Uebersetzung erhalten. Ich gebe diese wörtliche Uebersetzung, die von einem des Deutschen kundigen Walachen herrührt.

Das Lied ist eine

Elegie

der Nachkommen der römischen Colonisten in Dacien, über den Untergang des römischen Reiches.

Die strahlende Sonne, von Wolken ist sie überzogen.
Des romanischen Geschlechtes Hoheit ist gesunken.
Einst vielleicht könnte es einmal wieder heiter werden,
Denn der romanische Strahl erlosch nicht auf immer.
Es war dereinst, ja es war ein sehr großes Volk,
Der romanische Zweig, er war der breiteste unter der Sonne;
Es waren bei ihm die tapfersten Männer unter allen Nationen,
Da unter den Waffen der Romanen die ganze Welt erseufzte.
Heut zu Tage was sind sie? Jammer und Trauer!
Wehmüthig seufzen sie unter fremden Zungen!
Wohin ist Roma, das durch romanisches Blut
So viel vertheidigte, das nun aber klagende?
Das Vaterland, das theure, wir haben es verloren;
Das Schwert der Feinde hat es uns entrissen.
Weinet daher, weinet, ja weinet wehmüthig!
Denn was Ihr bereits verloren, wird es je wieder gefunden?
Weinet auch, ihr Gebeine, ihr Gräber der Römer,
Ueber uns Fremdlinge in fremden Gebieten.
Beweinet eure nachgeborenen Enkel,
Die im fremden Lande verfolgt werden von Allen.
Weinet, ihr Töchter und Söhne, ihr würdigen Sprößlinge
Aus des großen Romulus erlauchtem Stamme.
Hebet bis zum Himmel die Klage der Wehmuth,

Pl. V

Denn der romanische Ruhm ist auf ewig verschwunden.
Weinet auch ihr, ihr Hügel und Berge in Trauer,
Ihr Bäche und Quellen in das Thal hernieder,
Auch ihr kleinen Vögel hört nimmer auf,
Mit uns insgemein die Trauerklänge zu singen.
Süßes Italien, du schönstes der Länder!
O! wie haben dich die Feinde von uns entfernt!
Nie mehr wirst du haben solche Helden in Waffen,
Wie es waren die Römer, deine ächten Söhne.
Nie mehr wirst du sehen ein römisches Heer,
Im Triumphe marschirend aus dem Reiche der Griechen.
Nie mehr sehen die Hirten auf fetten Weiden herumgehen,
Jugendliches Vieh zur Heimath fröhlich treibend.
Nie mehr ertönt in den Hainen die Flöte,
Nie mehr tanzet die Stora das römische Mädchen.
O du eitle und gebrechliche Welt!
Dein ganzer Ruhm ist vergänglich,
Da römische Pracht und römische Herrschaft
Dürren konnte wie Gras, welken konnte wie die Blume.

Für diejenigen, welche das interessante Gedicht mit dem Originale vergleichen möchten, setze ich letzteres hierher:

Sztre Intsitul Szoare de Nori sze kuprinsze;
A' Gintei Romane Merirea sze sztinsze.
Poate vre odate szerin iár sze fie;
Kets Romana Razo nui Sztinsze in vetsie.
Josztau oare kendra, fosztau Ginte mare,
Romana mleditzo mai lata szub szoare.
Josztau intre Niamuri mai viteze gloatè,
Két szubt alor arme gyemia lumia toaté.
Par tse szunt iei asztez, Zsale si intrisztare,
szub sztreine Limbe gyem ku szuperare.
Undei Roma karia prin Romanul szingye,
Mult fu sperate, iar akumaplingye.
Patria iubite iate ó am perduto,
szabia Duzsmani din Meni niau repito.
Plengyetz dare plengyetz, plengyetz ku intricztare
Kets tse atz pierdut voi, numai are a flare
Plingyetz schi voi oásze, Romane Mormunturi
pre noi kari szuntem sztreim in pemunturi

Plingyetz pre ai vostri urmetori nepotzi
kari in tzeri sztreine sze goneszk de totzi
Plingyetz fii si fete din merita vitze
A marelui Romul viteze mleditze
Glasz de tinguire datz penla tzer szusz
kets szlava Romane in vets an apusz.
Plingyetz si voi dialuri voi muntz ku zsale
Riuri schi szvoare tse kurgyetz pre vale
Nitsi voi paszeruike nu vetz intseta
ku noi ipreune Zsalnik a kenta,
Italia dultse pria formoasze tzare,
Oh! kumte Duzsmanii de noi depertare.
Nuvei mai ave tu vitezei in Armatz,
kum an foszt Romani fii adeverátz.
Nu vei mai ave tu vaszte Romenyaszke,
viind ku triumfuri din tzara gretsaszke
Nits pre kempuri grasze pesztori preumblind
Jurme tinerele la sztan adukend.
Nuva szuna in kodru mai mult flueritza
Nits va szalta stora Romana fetitza
Oh Lumè desarte si in schele toare?
Joate ata merire iaszte treketóáre
Kum Romana laude si Domnia mare,
sze uszke ka iarba, vestezi ka floaria.

Das Original hat Reime, die ich im Deutschen nicht wiederzugeben versucht habe, um nicht der Wörtlichkeit der Uebersetzung zu schaden. Mir wurde es ohne Ueberschrift zu Theil; die Ueberschrift, die ich ihm gegeben habe, bezeichnet genau seinen Inhalt, der in der That die merkwürdige Erscheinung bestätigt, daß sich noch eine römische Klage, ein römisches Heimweh durch die ganze bunte Geschichte der Rumunier bis auf unsere Tage herabzieht. Unwillkürlich erinnert man sich bei der Lesung dieses Gedichtes der Elegieen, die der Römer Ovid vor 1800 Jahren in eben diesem Lande dichtete, und ist versucht, einen Vergleich mit

Pl. VI

ihnen anzustellen. Diese Klagelieder Ovid's mochten damals wohl, sobald er sie geschrieben hatte, unter den Römern in diesen Gegenden von Hand zu Hand gehen; denn es mochten viele, wenn gleich nur in einem freiwilligen Exile, an einem ähnlichen Heimweh leiden wie er. Lange vielleicht tradirten sich hier die Ovid'schen Tristia von Mund zu Mund. Wie viele andere Römer auch noch in Ulpia Trajani, Tierna, Napoea Colonia und Paralissum Colonia mögen ähnliche Tristia gedichtet haben wie er, wenn sie auch nicht so berühmt wurden wie die seinigen. Unter der Herrschaft der Gothen, der Hunnen, Avaren und endlich der Ungarn und Türken mögen solche alte Lieder sich immerfort erhalten haben, und neue in der Weise der alten, stets von der Unterdrückung der Barbaren und von der Herrlichkeit und dem Fall der römischen Pracht handelnd, mögen sich wieder erzeugt haben, und so kann denn auch unser Lied vielleicht als ein uralter Klagegesang betrachtet werden, wenn gleich die Form, die ihm gegeben ist, eine spätere sein mag.

Das Merkwürdigste dabei ist nur, daß ein gewichtloses in einem Winkel der Welt verlorenes Colonistenvolk den Untergang Roms beklagt, während man unter den Ruinen Roms selbst vergebens nach solchen Klageliedern fragt. Doch erklärt es sich einigermaßen erstens daher, daß in Rom die alte Herrlichkeit später, wenn auch in einer anderen Form, wieder auflebte, indem die weltbeherrschenden Kaiser, die ohnedieß sich ja auch schon „Pontifices maximi" nannten, nun

zu weltbeherrschenden Päpsten wurden, die fast ebenso viele Armeen in die Welt aussandten als jene, und zweitens auf der anderen Seite daher, daß die Dacier in der Beklagung des fernen Roms mehr nur ihr eigenes nahes trauriges Geschick beweinten. Ihre Klagen über ihre nächsten Leiden hatten vielleicht diese Form der Beklagung Roms gewissermaßen als ein Symbol angenommen, ebenso wie die Klagelieder der Juden in Babylon mehr über ihre babylonischen Leiden als über die Leiden, die Jerusalem bei seinem Untergange erduldete, jammerten.

Es ist sonderbar, daß man an den äußersten Enden des römischen Reiches noch die Volkslieder sammeln muß, welche an seine große Macht erinnern. Auch die Schotten haben in ihren Volksgesängen noch Erinnerungen an Roms Größe, aber freilich in einem anderen Sinne. Ein Walache versicherte mir, daß es unter den Dako-Romanen unserer heutigen Tage keine Lieder mehr gäbe, welche an den Untergang der dacischen Herrlichkeit, an Decebalus, Sarmizegethusa ꝛc. erinnern. Diese Dinge beweinen die heutigen Walachen weniger schmerzlich; denn sie sind, so behaupten sie, reine Sprößlinge Roma's.

ANALELE BANATULUI, S.N., *Arheologie-Istorie X-XI, 2, 2002-2003*